

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE**

**PROGRAM POTPORA PRIMARNIM POLJOPRIVREDNIM PROIZVOĐAČIMA KOJI
KORISTE POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE ZAŠTIĆENO KAO KULTURNO DOBRO**

Zagreb, srpanj 2022. godine

1. UVOD

Kulturna baština je naslijeđe fizičkih artefakata i nematerijalnih atributa neke grupe ili društva koje čini ostavštinu prošlih generacija, te se brižno čuva u sadašnjosti kako bi bilo ostavljeno u naslijeđe za dobrobit budućim generacijama. Fizička, opipljiva ili "materijalna kulturna baština" (nepokretna kulturna baština) uključuje građevine i povijesne lokalitete, spomenike, artefakte i dr. što se smatra vrijednim očuvanja za budućnost. U to su uključeni predmeti značajni za arheologiju, arhitekturu, znanost ili tehnologiju specifične kulture. Materijalna kulturna baština uključuje krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru. Prirodna baština također čini važan dio kulture koji obuhvaća ruralni i prirodni okoliš s pripadajućom florom i faunom što se u znanosti naziva bioraznolikost. Ovakva vrsta lokacija sa zaštićenom baštinom često služi kao važna komponenta u turističkom sektoru neke zemlje koja privlači mnogo domaćih i stranih posjetitelja.

U Republici Hrvatskoj se dio poljoprivredne proizvodnje odvija na područjima koja su zaštićena kao kulturno dobro, čime poljoprivreda dodatno doprinosi očuvanju kulturnog i povijesnog identiteta Republike Hrvatske, ali i baštini obveze daljnjeg očuvanja kulturnog dobra te postoji zakonska obveza primjene određenih propisanih i ograničavajućih proizvodnih praksi.

Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“, broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 102/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20 i 117/21) uređuju se vrste kulturnih dobara, uspostavljanje zaštite nad kulturnim dobrom, obveze i prava vlasnika kulturnih dobara, mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, financiranje zaštite i očuvanja kulturnih dobara, kao i druga pitanja u svezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara. Kulturna dobra su dobra od interesa su za Republiku Hrvatsku i uživaju njezinu osobitu zaštitu, kulturna dobra i sva preventivno zaštićena dobra sukladno navedenom zakonu predstavljaju nacionalno blago. Vlasnici i nositelji prava na kulturnom dobru, te drugi imatelji kulturnoga dobra odgovorni su za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, a za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, za određivanje mjera zaštite i nadzor nad njihovim provođenjem, u sklopu svoga djelokruga skrbe i odgovorna su i tijela državne uprave.

Očuvanje, čuvanje i održavanje kulturnih dobara često zahtjeva posebna financijska sredstva, aktivnosti, a često utječe i na smanjenje prihoda ukoliko se na istima provodi poljoprivredna proizvodnja.

Ovim zakonom propisana su, među ostalim, prava i obveze vlasnika kulturnog dobra. Primjerice članak 20. propisuje obveze vlasnika kulturnog dobra, a članak 24. propisuje koja prava ima vlasnik kulturnoga dobra.

Zaštita nad kulturnim dobrom uspostavlja se donošenjem Rješenja o utvrđenom svojstvu kulturnog dobra (dalje u tekstu: Rješenje) kojima se određuje sustav mjera zaštite kulturnoga dobra i obveza upisa kulturnoga dobra u Registar, Listu zaštićenih kulturnih dobara sve s ciljem očuvanja vrijednosti kulturnih dobara. Predmetni zakon propisuje obavezu upisa zabilježbe o statusu zaštite u zemljišnim knjigama. Zabilježba se upisuje za svaku katastarsku česticu navedenu u Rješenju te se na njih primjenjuju sve mjere zaštite propisane u tom dokumentu. Tako primjerice, mjerama zaštite kulturnog dobra u slučaju arheoloških nalazišta za sve je vrste radova propisana obaveza pribavljanja prethodnog odobrenja od nadležnog konzervatorskog

odjela, ograničava se dubina obrade zemlje, zabranjuje se sadnja trajnih nasada, postoji obaveza poštivanja prava prvokupa zaštićenih katastarskih čestica te su određene i druge mjere ovisno o vrsti kulturnog dobra.

Arheološka nalazišta na obradivom poljoprivrednom zemljištu poseban su izazov. Intenzivnom obradom zemlje nalazišta se postepeno oštećuju, a dubokim oranjem mogu se znatno oštetiti ili čak u potpunosti uništiti. Stoga bi poljoprivredne aktivnosti trebale biti usmjerene na minimaliziranje svih potencijalnih uzroka oštećenja nalazišta ili trajno zaustavljanje uzroka oštećenja.

U Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske početkom 2022. godine ukupno je bilo upisano 1130 arheoloških kulturnih dobara (kopnenih i podvodnih), od čega je kopnenih nalazišta 935 (od toga 765 trajno, a 170 preventivno zaštićeno). Velik dio njih smješten je na poljoprivredno obradivim katastarskim česticama.

Arheološka nalazišta od velike su važnosti za hrvatsku i europsku kulturu i znanost, a pojedina se nalaze i na Popisu svjetske baštine UNESCO-a. Sva ta nalazišta pripadaju razdoblju prapovijesti, antike i srednjega vijeka, te u manjem broju i novoga vijeka.

Podaci o položaju i statusu zaštite kulturnih dobara javno su dostupni na mrežnim stranicama Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske – <https://geoportal.kulturnadobra.hr/>, prikaz na katastarskoj podlozi s ucrtanim granicama zaštite: <https://geoportal.kulturnadobra.hr/geoportal.html#/>.

Poljoprivrednicima koji su vlasnici poljoprivrednih površina koje su kulturno dobro korištenje takvih poljoprivrednih površina je često otežano, komplicirano, zahtjeva dodatna ulaganja, dodatne troškove, posebne načine obrade zemljišta i niz drugih otegotnih okolnosti. Nerijetko se takve poljoprivredne površine nalaze na područjima koja imaju i određena dodatna prirodna ograničenja. Stoga je Ministarstvo poljoprivrede u suradnji s Ministarstvom kulture i medija, u čijem je djelokrugu zaštita kulturnih dobara, razmotrilo nekoliko najčešćih situacija/problema s kojima se prilikom korištenja takvih površina susreću poljoprivrednici i ukazalo je na neke primjere takvih situacija. Primjerice na katastarskoj čestici površine 10.000 m² nalazi se arheološko nalazište uz rubni dio katastarske čestice u površini od 1.000 m². Rješenjem pod zaštitu se stavlja cijela površina od 10.000 m² i provodi se zabilježba Rješenja u zemljišnim knjigama za cijelu tu površinu, iako je na katastarskoj čestici takve površine moguće provesti parcelaciju na dvije katastarske čestice zbog visine troškova koje iziskuje cijeli postupak poljoprivrednici se na iste teško odlučuju. Postoji ograničenje u korištenju zemljišta zbog prisutnosti arheoloških kulturnih slojeva na zaštićenom području, u takvim se situacijama Rješenjem određuje mjera dozvoljene dubine obrade zemlje bez posebnih ograničenja – uglavnom je riječ o dubini od 20-30 cm (te rijetko 40 cm). Obrada zemlje (oranje i sl.) nije dozvoljena na većim dubinama bez provedbe dodatnih mjera zaštite (odnosno provedbe zaštitnih arheoloških istraživanja). U pojedinim slučajevima katastarske čestice malih površina ograđene su suhozidom te zbog posebnih vrijednosti zaštićenog područja nije dozvoljeno njihovo uklanjanje što otežava pristup mehanizaciji (traktorima) zbog čega je obrada tih površina otežana, a isto utječe i na ograničenje u odabiru vrste kultura koje će se uzgajati, odnosno mogu se odabrati samo jednogodišnje kulture, a ne trajni nasadi. Pojedina arheološka nalazišta smještena su na iznimno malim dubinama (10-20 cm) te je opasnost od njihovog oštećenja uslijed poljoprivrednih radova izuzetno velika. Obrada zemlje oranjem, čak i uz obradu motokultivatorom, te sadnja poljoprivrednih kultura, može negativno utjecati na fizičko stanje nalazišta. U slučaju lokaliteta čiji se kulturni slojevi nalaze na malim dubinama optimalno je rješenje da se poljoprivredno zemljište koristi kao travnjak (livada ili pašnjak) što uvjetuje dodatne aktivnosti i troškove za promjenu načina korištenja iz oranice u travnjak (livada ili

pašnjak). Na pojedinim dijelovima zaštićenih kulturnih krajolika, čije sastavnice čine očuvane povijesne strukture (parcelacija područja, povijesni poljski putevi, suhozidi, povijesna regulacija vodenih tokova, tradicijska gradnja i sl.), potrebna je revitalizacija poljoprivredne proizvodnje na zapuštenim parcelama. Mjerama zaštite kulturnog dobra određeno je zadržavanje povijesne namjene prostora kao poljoprivrednog zemljišta, uz poticanje obrađivanja takvih zapuštenih poljoprivrednih površina i sadnje tradicijskih poljoprivrednih kultura.

Svrha Programa potpora primarnim poljoprivrednim proizvođačima koji koriste poljoprivredno zemljište zaštićeno kao kulturno dobro (dalje u tekstu: Program) je dodjela potpora kao kompenzacija za smanjenu dohodovnost zbog obveze poštivanja propisa o zaštiti kulture.

Primarna poljoprivredna proizvodnja definirana je u čl. 3. Zakona o poljoprivredi (Narodne novine, broj 118/18, 42/20, 127/20 - Odluka ustavnog suda Republike Hrvatske i 52/21).

2. PRAVNA OSNOVA

Program se donosi na temelju članka 39. Zakona o poljoprivredi („Narodne novine“, broj 118/18, 42/20, 127/20 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske i 52/21).

Potpora iz Programa dodjeljuje se u skladu s Uredbom Komisije (EZ) br. 1408/2013 od 18. prosinca 2013. o primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na potpore de minimis u poljoprivrednom sektoru (SL L 352, 24. prosinca 2013.) kako je izmijenjena Uredbom Komisije (EU) 2019/316 od 21. veljače 2019. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1408/2013 o primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na potpore de minimis u poljoprivrednom sektoru (SL L 51I, 22.2.2019.) (u daljnjem tekstu: Uredba Komisije (EZ) br. 1408/2013).

Provedba Programa propisat će se Pravilnikom o provedbi Programa (dalje u tekstu: Pravilnik) i Javnim pozivom za sufinanciranje primarnih poljoprivrednih proizvođača koji koriste poljoprivredno zemljište zaštićeno kao kulturno dobro (dalje u tekstu: Javni poziv).

3. CILJ PROGRAMA

Poljoprivredni proizvođači s poljoprivrednim gospodarstvima koja obavljaju poljoprivrednu proizvodnju na površinama na kojima se nalazi kulturno dobro dužni su prilikom obavljanja poljoprivredne proizvodnje poštivati obveze propisane Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svoju poljoprivrednu djelatnost obavljati u skladu s Rješenjem.

Cilj ovog Programa je prilagodba poljoprivredne djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima koja temeljem Rješenja imaju obvezu provođenja određenih administrativnih postupaka i provedbe mjera zaštite kulturnog dobra.

4. FINANCIRANJE

Sredstva za provedbu Programa osigurana su u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2022. godinu i projekcijama za 2023. i 2024. godinu („Narodne novine“, broj 140/21), u razdjelu 060 glava 06005 Ministarstva poljoprivrede (dalje u tekstu: Ministarstvo), na aktivnosti K821074 – Programi državnih i de minimis potpora i sufinanciranje infrastrukture za razvoj poljoprivrede, u ukupnom iznosu od 5.000.000,00 kuna (petmilijunakunainulalipa).

Sredstva Programa predstavljaju izravnu pomoć poljoprivrednim proizvođačima, a dodjeljuju se u iznosu od najviše 7.500,00 kn po hektaru poljoprivrednog zemljišta za pripremu i obnovu poljoprivrednog zemljišta koje je Rješenjem utvrđeno kao kulturno dobro, do ukupnog iznosa od najviše 50.000,00 kn po korisniku.

Ukoliko Rješenje o utvrđenom svojstvu kulturnog dobra zahtjeva izradu planske i/ili tehničke dokumentacije, pomoć u okviru ovog Programa iznosit će najviše 50 % od ukupnog iznosa troška izrade planske i tehničke dokumentacije, a najviše 50.000,00 kn po korisniku.

Ukoliko se sredstva dodjeljuju za nabavu mehanizacije i drugog alata pomoć u okviru ovog Programa iznosit će najviše 85% od ukupnog iznosa troška nabave mehanizacije i alata, a najviše 50.000,00 kn po korisniku.

Sredstva se dodjeljuju na način i prema kriterijima utvrđenim ovim Programom i Pravilnikom putem Javnog poziva.

5. TRAJANJE PROGRAMA

Program će se provoditi u 2022. godini.

6. PRIHVATLJIVI KORISNICI

Prihvatljivi korisnici Programa su primarni poljoprivredni proizvođači vlasnici poljoprivrednih površina ili dijela poljoprivrednih površina za koje je izdano Rješenje temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (dalje u tekstu: Korisnici).

7. PRIHVATLJIVE AKTIVNOSTI I TROŠKOVI

U okviru ovoga Programa, prihvatljive aktivnosti za ostvarivanje prava na potporu su one koje prate mjere zaštite kulturnog dobra propisane Rješenjem.

Prihvatljive aktivnosti obuhvaćaju:

pripremu poljoprivrednog zemljišta i obnovu zapuštenih poljoprivrednih površina, financiranje izrade tehničke dokumentacije, provođenje poljoprivredne prakse adekvatne za zaštitu kulturnog dobra i nabavu mehanizacije za provedbu takve poljoprivredne prakse.

Prihvatljivi troškovi su:

- troškovi pripreme poljoprivrednog zemljišta za promjenu načina korištenja iz oranice u travnjak (livada ili pašnjak) ili iz zapuštene parcele u travnjak (livada ili pašnjak);
- troškovi obnove zapuštenih poljoprivrednih površina (sječa visokog i niskog raslinja, priprema zemljišta za sadnju) i troškovi kupnje sadnog materijala (tradicionalne kulture određenog područja) te troškovi revitalizacije povijesnih regulacija vodenih tokova;
- troškovi izrade geodetskog elaborata za parcelaciju katastarske čestice na dva dijela, a prema potrebi i više dijelova na način da će se površina katastarske čestice koja obuhvaća stvarno područje arheološkog nalazišta formirati kao jedna katastarska čestica na kojoj će se primjenjivati propisane mjere zaštite kulturnog dobra, a od preostale površine na kojoj nema arheoloških nalaza će se formirati druga katastarska čestica koja

ne treba biti prema posebnom propisu predmet zaštite ako kulturno dobro; troškovi postupka provedbe takve parcelacije u katastru i zemljišnim knjigama; troškovi postupka brisanja zabilježbe statusa kulturnog dobra sa novoformirane katastarske čestice na kojoj je Rješenjem utvrđen prestanak svojstva kulturnog dobra u katastru i zemljišnim knjigama i na kojima nema potrebe za bilo kakvim ograničenjima u obradi i korištenju zemlje;

- kupovina motokultivatora i njihovih priključaka koji omogućavaju obradu zemlje na manjim dubinama (do 20 cm) te nabava ručnog alata potrebnog za obrađivanje zemljišta, na kojem je zabranjeno obrađivanje zemlje dublje od 30 cm i za obrađivanje parcela malih površina koje su ograđene suhozidom.

8. PROVEDBA PROGRAMA

Nadležno tijelo zaduženo za upravljanje, provedbu i praćenje provedbe Programa je Ministarstvo poljoprivrede (dalje u tekstu: Ministarstvo).

Javni poziv za dodjelu sredstava Programa je otvoreni poziv kojeg donosi ministrica poljoprivrede i objavljuje se na mrežnim stranicama Ministarstva.

Javnim pozivom detaljno će se propisati način podnošenja zahtjeva, rokovi i dokumentacija potrebna za podnošenje zahtjeva, administrativna kontrola zaprimljenih zahtjeva, odobravanje i isplata bespovratnih sredstva, način izvještavanja, kontrola na terenu i povrat. Uvjeti i način provedbe Programa utvrđeni Pravilnikom i Javnim pozivom su pravno obvezujući.

Na temelju objavljenog Javnog poziva podnositelji podnose Zahtjev za sufinanciranje troškova navedenih u točki 7. ovoga Programa (dalje u tekstu: Zahtjev).

Zahtjev mogu podnijeti prihvatljivi Korisnici koji ispunjavaju uvjete iz točke 6. ovoga Programa.

Najviši iznos potpore za pojedinačni Zahtjev je 50.000,00 kuna.

Jedan Korisnik može podnijeti jedan Zahtjev za svaku prihvatljivu aktivnost navedenu u točki 7. Programa, međutim najviši iznos potpore po svim Zahtjevima jednog Korisnika je 50.000,00 kuna.

Dinamika isplate definirat će se Ugovorom o dodjeli potpore.

Ako se nakon zaprimanja svih pristiglih Zahtjeva koji zadovoljavaju kriterije za sufinanciranje, utvrdi da je ukupni iznos Zahtjeva veći od iznosa osiguranog u Državnom proračunu za ovu namjenu, Ministarstvo će proporcionalno umanjiti jedinične iznose sredstava sufinanciranja.

Ministarstvo zadržava pravo ne dodijeliti sva raspoloživa bespovratna sredstva u okviru ovoga Programa.